

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่จำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานทักษะในการประกอบอาชีพ และทักษะที่จำเป็นเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ในส่วนของการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษที่เกิดขึ้นตามความสมัครใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากประสบการณ์การทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อมวลชน ชุมชน แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญคือไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ ไม่มีรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานศึกษาที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นได้ในช่วงวัยตลอดชีวิต (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย, 2554 : 48-49) ตามนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2563 : 1-2) ได้กล่าวถึงเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยโดยสรุปได้ว่า เพื่อให้ประชาชนผู้ด้อย พลาด และขาดโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งประชาชนทั่วไปได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษิตตามอัธยาศัย ที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เป็นไปตามสภาพ ปัญหา และความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนได้รับการยกระดับการศึกษา สร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมและที่สำคัญคือประชาชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้ และมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สามารถคิด วิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์ ประชาชนได้รับการสร้างและส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการอ่านเพื่อพัฒนาการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในส่วนของคุณลากรของ กศน.ทุกประเภททุกระดับได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการปฏิบัติงานตามสายงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการยกระดับและการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) หรือการศึกษานอกระบบและการศึกษา

ตามอรรถาธิบาย เพราะยังมีคนจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงการศึกษาในระบบ เนื่องจากข้อจำกัดบางประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ หรือการที่ต้องเข้าสู่ภาคแรงงานก่อนวัยอันควร ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพให้กับผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ โรงเรียน จึงได้มีการจัดตั้ง กศน.อย่างกว้างขวางทุกชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทั่วถึงและมีคุณภาพ แต่การจัดการศึกษาของ กศน. ที่ผ่านมา พบว่ายังไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร เนื่องจากมีปัญหาระบบในด้านระดับของหลักสูตรที่ถูกออกแบบมาไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน นอกระบบที่มีความแตกต่างกัน อีกทั้งยังมีปัญหาในระดับบุคลากร นั่นคือ ครู กศน. อันถือเป็นต้นน้ำของการถ่ายทอดความรู้ สภาพการจัดการเรียนการสอนของครู กศน. ที่ผ่านมายังมีจุดที่ควรพัฒนาในหลายประการ นอกจากนี้ยังพบว่า หลักสูตรถูกออกแบบมาไม่สอดคล้องกับความพร้อมของครูผู้สอน อันนำมาสู่ปัญหาในระดับครู กศน. คือ ครูแต่ละคนต้องรับผิดชอบสอนในหลายรายวิชาตามที่หลักสูตรกำหนด อีกทั้งต้องสอนในหลายระดับชั้นทั้งประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้ครูหนึ่งคนมีขอบเขตงานที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก ทั้งที่ในหลายครั้งครูไม่มีความชำนาญหรือไม่มีความรู้มากพอที่จะสอนวิชาเหล่านั้นทั้งหมด เนื่องจากมีวุฒิการศึกษาไม่ตรงกับวิชาที่ตนต้องสอน อีกทั้งครูยังขาดความรู้ในการวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลที่ตามมาคือทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ผู้เรียนขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้เท่าที่ควร และมีคะแนนหรือผลการประเมินผลที่ออกมาต่ำกว่าที่ควรจะเป็น (วรรณวีร์ บุญคุ้ม, ออนไลน์, 2562)

จากเป้าหมายของการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย รวมทั้งเป้าประสงค์ของนโยบาย กศน. ปี 2563 และปัญหาของการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ซึ่งให้เห็นว่า การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยต้องมีการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้นั้นผู้บริหารและครู กศน. มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะ “ครู” คือต้นน้ำของการถ่ายทอดความรู้ หากต้นน้ำไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมส่งผลต่อผู้เรียนซึ่งเป็นปลายน้ำให้ไม่มีประสิทธิภาพตามไปด้วย ซึ่งการจะส่งเสริมคุณภาพของครูนั้น อาจเริ่มจากที่ตัวของครูเองที่ต้องหมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยแนวทางการพัฒนามีด้วยกันหลายหลาย ไม่ว่าจะเป็น การที่ผู้สอนต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน โดยการสร้างบรรยากาศเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจใช้สื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นตัวช่วย นอกจากนั้นควรทำการประเมินการจัดการเรียนการสอนของตนว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้รู้ว่าวิธีการสอนแบบไหนที่เหมาะสมกับบริบทที่ตนสอนมากที่สุด ทั้งนี้การพัฒนาครูที่ตรงจุดที่สุดและได้ผลเป็นที่ยอมรับคือการนิเทศภายใน ซึ่งเป็นงานที่สร้างสรรค์ สามารถแสวงหา

ความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลได้แสดงออก ถ่ายทอด และพัฒนาความสามารถนั้นได้อย่างเต็มที่ เป็นหลักของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน สร้างความผูกพัน ความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งเป็นกิจกรรมสำคัญที่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546 : 227) นอกจากนี้การนิเทศภายใน ยังเป็นการตอบสนองและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื้อหาความรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษา จึงเป็นการช่วยให้ครูมีความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ (อัญชลี ธรรมะวิสิกุล, 2552 : 4) อย่างไรก็ตามการนิเทศภายในจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องได้ร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน อันจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่องานตามบทบาทหน้าที่ อันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้ร่วมงานทุกฝ่าย (สมเดช สีแสง, 2546 : 130)

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในสถานศึกษาทั้งในด้านการวางนโยบาย การก่อให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ในสถานศึกษา และเป็นผู้นำในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีคุณลักษณะ ศักยภาพ ความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพอย่างหลากหลาย เพื่อแสดงออกได้ถึงความเป็นผู้นำของบุคลากรในหน่วยงาน มีบุคลิกลักษณะของความเป็นผู้นำ มีภาวะผู้นำ สามารถจูงใจ โนมน้าวใจให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ มีวิสัยทัศน์ เพื่อนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำของผู้บริหารจะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงาน ทำให้กลุ่มคนรวมตัวกันได้ ดึงความสามารถของครูออกมาได้ ประสานความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน ผูกมัดเชื่อมโยงให้บุคลากรของหน่วยงานมีความเป็นเอกภาพ น้ำหนึ่งใจเดียวกัน รวมทั้งเป็นหลักยึดให้แก่บุคลากร เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาของหน่วยงาน มีความเข้มแข็ง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ โดยยึดถือประสิทธิภาพของหน่วยงานเป็นหลัก (ภารดี อนันตนาวิ, 2554 : 77-78) ในทำนองเดียวกัน จอมพงษ์ มงคลวนิช (2554 : 199) และนักวิชาการอีกหลายท่าน ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่ดี โดยสรุปได้ว่า ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าหาญ เด็ดขาด มีมนุษยสัมพันธ์ มีความอดทน มีความสงบเสงี่ยม ไม่ถือตัว มีบุคลิกลักษณะทางกายภาพที่ดี มีความสามารถในการสื่อสาร มีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น รับผิดชอบ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้นั้น ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพ พร้อมทั้งเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อมองย้อนไปที่ปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหาของการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย พบว่าควรจะแก้ปัญหา

ด้วยการนิเทศภายใน นั่นคือ ผู้บริหารจะต้องใช้ศักยภาพของภาวะผู้นำ นำให้เกิดกระบวนการนิเทศภายใน ในการนี้ผู้วิจัย จึงมีความสนใจว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านใดบ้างที่จะส่งผลต่อการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย โดยต้องการศึกษาเฉพาะในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ผลของการวิจัยจะเกิดประโยชน์ เกิดผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนของครู และการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษานิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประโยชน์ของการวิจัย

ผู้บริหารครูผู้สอนบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำผลของการวิจัยไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการของสถานศึกษาประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นรูปแบบในการจัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ขอบเขตของการวิจัย

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. การกำหนดประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และอุบลราชธานี จำนวน 20 จังหวัด สถานศึกษา จำนวน 322 แห่ง จำแนกเป็น ผู้บริหาร 322 คน ครูผู้สอน 2,678 คน รวมทั้งสิ้น 3,000 คน

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2562 คัดเลือกมาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 607 - 610) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 341 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร 37 คน ครูผู้สอน 304 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย

1. ตัวแปรพหุภาคี ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนก เป็น 7 ด้าน คือ

- 1.1 การมีความคิดริเริ่ม
- 1.2 การรู้จักปรับปรุงแก้ไข
- 1.3 การยอมรับนับถือ
- 1.4 การให้ความช่วยเหลือ
- 1.5 การโน้มน้าวจิตใจ
- 1.6 การประสานงาน
- 1.7 การเข้ากับสังคมได้ดี

2. **ตัวแปรเกณฑ์** ได้แก่ การนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ

- 2.1 การวางแผนการนิเทศภายใน
- 2.2 การปฏิบัติงานนิเทศภายใน
- 2.3 การตรวจสอบการนิเทศภายใน
- 2.4 การประเมินงานนิเทศภายใน
- 2.5 การปรับปรุงแก้ไขการนิเทศภายใน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การปฏิบัติที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 7 ด้าน ดังนี้

1. การมีความคิดริเริ่ม หมายถึง ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานก้าวหน้า การกำหนดแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาโรงเรียน มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี

2. การรู้จักปรับปรุงแก้ไข หมายถึง ผู้บริหารแสวงหาแนวทางเพื่อปรับปรุงวิธีการทำงานต่าง ๆ ให้ดีขึ้น สร้างแรงจูงใจให้แก่ครูและบุคลากรเพื่อปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น รับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรและนำมาปรับปรุงแก้ไข และมีความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับครูและบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

3. การยอมรับนับถือ หมายถึง ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรตามความเหมาะสม มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของครูและบุคลากร ยกย่องชมเชยครูและบุคลากรที่มีผลงานดีเด่นสามารถเป็นแบบอย่างได้อย่างเปิดเผย และผู้บริหารจัดประชุมปรึกษาหารือกับครูและบุคลากรก่อนดำเนินการเรื่องสำคัญ

4. การให้ความช่วยเหลือ หมายถึง ผู้บริหารเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของครูและบุคลากรอย่างทั่วถึง จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานของครูและบุคลากรอย่างเหมาะสม คอยให้คำปรึกษาช่วยเหลือทั้งด้านงานและเรื่องส่วนตัวตามความสามารถ จัดสวัสดิการและบริการต่าง ๆ ขึ้นในสถานศึกษาตามความเหมาะสม

5. การโน้มน้าวจิตใจ หมายถึง ผู้บริหารสามารถโน้มน้าวจิตใจของครูและบุคลากรให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ สามารถคลี่คลายบรรยากาศเมื่อเกิดความตึงเครียด มีหลักการและใช้เหตุผลในการสั่งการ ให้ความเอื้ออาทรกับครูและบุคลากรทุกคน

6. การประสานงาน หมายถึง ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายในแผนงานและโครงการต่าง ๆ กำหนดขอบข่ายของงานและขั้นตอน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานให้แก่ครูและบุคลากรได้ทราบ สามารถประสานงานกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกได้อย่างเหมาะสม ผู้บริหารสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานอื่นและชุมชนองค์กรต่าง ๆ ได้อย่างดี

7. การเข้ากับสังคมได้ดี หมายถึง ผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์และมีอัธยาศัยที่ดี เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารวางตัวได้เหมาะสมและเป็นมิตรต่อบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีจิตใจกว้างขวางเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การนิเทศภายในของศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 ด้านคือ

1. การวางแผนการนิเทศภายใน หมายถึง การวางแผนการนิเทศ หมายถึง การดำเนินงานเริ่มตั้งแต่ การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การสำรวจความต้องการของครู นักเรียน คณะกรรมการ ในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ที่เป็นปัญหาความต้องการและสมควรได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น มากำหนดเป็นกิจกรรม กำหนดทางเลือก แนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา โดยจัดทำปฏิทินการนิเทศ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการนิเทศ ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณ

2. การปฏิบัติการนิเทศภายใน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมการนิเทศร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีลำดับขั้นตอน สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ โดยมี วัตถุประสงค์และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการดำเนินการนิเทศภายในของสถานศึกษา

3. การตรวจสอบการนิเทศภายใน หมายถึง การตรวจสอบเป้าหมายก่อนการดำเนินงานนิเทศ โดยมีสื่อ อุปกรณ์ดำเนินการที่เหมาะสม สอดคล้องกับ สภาพปัญหา ความต้องการ และสภาพปัจจุบันตามบริบทของสถานศึกษา การตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนด โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4. การประเมินงานนิเทศภายใน หมายถึง การตรวจสอบผลการดำเนินงานตามโครงการนิเทศ โดยการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ และนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนา การตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนด

5. การปรับปรุงแก้ไขการนิเทศภายใน หมายถึง การทำสรุปรายงานผลการนิเทศ นำเสนอผลการนิเทศและเผยแพร่ รวมทั้งพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการนิเทศจะถูกนำไปใช้เป็นข้อมูล เพื่อการปรับปรุง แก้ไขการจัดกิจกรรมของครู รวมถึงใช้เป็นข้อมูลในการอบรม เพิ่มเติมทักษะของครูในอนาคต และนำข้อมูลจากการนิเทศเพื่อคัดเลือก ครูตัวอย่างที่มีความสามารถและเป็นตัวแบบให้กับครูคนอื่นๆ ได้ อีกทั้งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารที่จะบริหารพัฒนางานของสถานศึกษาต่อไป

สถานศึกษา หมายถึง ศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ซึ่งเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการบรรจุ แต่งตั้ง ให้ปฏิบัติหน้าที่สอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

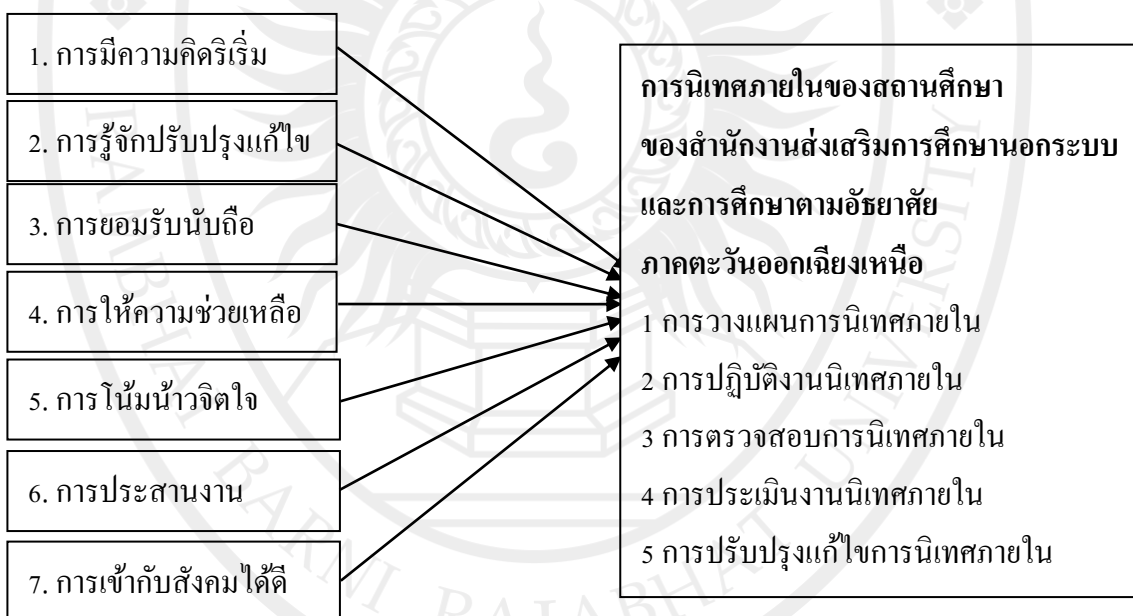
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ของฮาว (Howe. 2001 : Unpagged; อ้างถึงใน พิมพ์ร่ำไพ เปรรมสมิทธิ. ออนไลน์. 2544), กัลยาณี สูงสมบัติ (2550 : 2), ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2550 : 23), เสรี วงษ์มณฑา (2550 : 31 - 32), ยุคล์ (Yukl. 1989 : 176; อ้างถึงใน ธร สุนทรายุทธ. 2551 : 328 - 329), ศรีนัย ไมตรีเวช (2553 : 4), จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554 : 199), เคิร์กแพททริก และล๊อค (Kirkpatrick and Locke. 1991 : 56 - 58; อ้างถึงใน อำนวยทองโปรง. 2555 : 16), สโตคคิลล์ (Stogdill. 1948 : 84; อ้างถึงใน อำนวยทองโปรง. 2555 : 16 - 17), แมคคินนอน (Mackinnon, 1978 : Unpagged; อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ. ออนไลน์. 2563) สรุปได้ว่าภาวะผู้นำ มีลักษณะสำคัญ ประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้ 1) การมีความคิดริเริ่ม 2) การรู้จักปรับปรุงตัว 3) การยอมรับนับถือ 4) การให้ความช่วยเหลือ 5) การโน้มน้าวจิตใจ 6) การประสานงาน และ 7) การเข้ากับสังคมได้ดี

แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศภายใน มีนักการศึกษาได้ให้แนวคิด อาทิ ฮอย และฟอร์ซีส (Hoy and Forsyth. 1986 : 55; อ้างถึงใน ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. 2542 : 50), แฮร์ริส (Harris. 1975 : 14 - 15; อ้างถึงใน อัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล. ออนไลน์. 2552), ชารี มณีศรี (2542 : 202 - 203), กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 17), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 51), สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (2546 : 10 - 11), อัญชลี โตอุตสาห์ (2548 : 30), กรองทอง จิระเดชากุล (2550 : 17 - 38), อัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล (ออนไลน์. 2552) สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย ลักษณะสำคัญ 5 ประการดังนี้ 1) การวางแผนการนิเทศภายใน 2) การปฏิบัติงานนิเทศภายใน 3) การตรวจสอบการนิเทศภายใน 4) การประเมินงานนิเทศภายใน และ 5) การปรับปรุงแก้ไขการนิเทศภายใน ดังภาพประกอบ 1

ตัวแปรพยากรณ์

ตัวแปรเกณฑ์

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีความคิดริเริ่ม ด้านการรู้จักปรับปรุงแก้ไข ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการให้ความช่วยเหลือ ด้านการโน้มน้าวจิตใจ ด้านการประสานงาน และด้านการเข้ากับสังคมได้ดี อย่างน้อย 2 ปัจจัย มีความสัมพันธ์กับการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีความคิดริเริ่ม ด้านการรู้จักปรับปรุงแก้ไข ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการให้ความช่วยเหลือ ด้านการโน้มน้าวจิตใจ ด้านการประสานงาน และด้านการเข้ากับสังคมได้ดี อย่างน้อย 2 ปัจจัย สามารถร่วมกันพยากรณ์การนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี